

HANDBOEK BOEKHOUDEN

DUBBEL BOEKHOUDEN – BASISBEGINSELEN

VIJFDE HERWERKTE EDITIE

HANDBOEK BOEKHOUDEN

DUBBEL BOEKHOUDEN
BASISBEGINSELEN

Em. prof. dr. Erik De Lembre
Prof. dr. Patricia Everaert
Prof. Jan Verhoeye

Vijfde herwerkte editie

 INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Handboek Boekhouden. Dubbel boekhouden – Basisbeginselen. Vijfde herwerkte editie
Erik De Lembre, Patricia Everaert en Jan Verhoeye

© 2020 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1030-7
D/2020/7849/137
NUR **163** / 786
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Studio Tint, Den Haag

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aangaan voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Voorwoord

‘Handboek boekhouden, een reeks in financiële rapportering’

De nieuwe editie van dit handboek *Dubbel Boekhouden: Basisbeginselen* is helemaal up-to-date. Alle wijzigingen aangebracht door de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) zijn in dit boek verwerkt. Dat nieuwe wetboek vormt een verregaande modernisering van het vennootschapsrecht door een doorgedreven vereenvoudiging te implementeren in termen van het aantal vennootschapsvormen en door te kiezen voor meer flexibiliteit en mobilere vennootschappen. In dit handboek komen vooral de BV (besloten vennootschap) en de NV (naamloze vennootschap) aan bod.

Dit boek is ook helemaal conform het KB van 29 april 2019 tot uitvoering van het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (KB WVV). In dit KB worden de algemene boekhoudprincipes, de waarderingsregels alsook de vorm en de inhoud van de jaarrekening vastgelegd. In België ligt de structuur van de balans, de resultatenrekening en de toelichting immers vast, zowel voor het volledig, het verkort als het micromodel. Nieuw is echter dat er twee specifieke varianten van elk model bestaan, in functie van de vennootschapsvorm. De NV (met een vereist minimumkapitaal bij oprichting) moet de zogenaamde variant van de kapitaalvennootschap (kap) opmaken. De BV (waar er geen vereist minimum geldt bij inbreng) moet de zogenaamde variant van de kapitaallose vennootschap opstellen (inb).

Bij een kapitaalvennootschap staat onder de eerste rubriek van het passief onder de rubriek ‘Inbreng’, een duidelijke subrubriek ‘Kapitaal’. Bij de kapitaallose vennootschappen is er onder de rubriek ‘Inbreng’ geen subrubriek “Kapitaal”. Vandaar dat de afkortingen ‘kap’ en ‘inb’ worden gebruikt om de twee varianten aan te duiden. In dit boek worden vooral de modellen van de kapitaallose vennootschap getoond (BV). Op de website van de Balanscentrale (www.nbb.be) zijn alle andere modellen gratis te downloaden.

Kortom, alle aanpassingen zijn in dit werk opgenomen en telkens verwerkt in de relevante hoofdstukken. Daarom is deze vijfde editie helemaal conform de nieuwe wetgeving.

De eerste uitgave van *Handboek Boekhouden* dateert van 1977. De doelstelling van het werk (destijds één boekdeel) was de praktische toepassing van de toenmalige wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van ondernemingen te ondersteunen (het huidige Wetboek van economisch recht (WER)). Het *Handboek Boekhouden* beoogt een gedegen theoretische benadering te koppelen aan een praktische handleiding (met veel voorbeelden) en richt zich daardoor tot zowel het onderwijs als de praktijk. De reeks *Handboek Boekhouden* bestaat uit de volgende delen.

In het boek *Belgisch boekhoudrecht* worden de algemeen aanvaarde boekhoudbeginselen en financiële rapporteringstandaarden behandeld en wordt er gedetailleerd nagegaan op welke wijze het WER en het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) eraan voldoen. Dit boek omvat dan ook een gedetailleerde beschrijving van de regelgeving inzake boekhouden en financiële rapportering in België (inclusief de adviezen van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen).

In het boek *Enkelvoudig boekhouden* wordt de boekhouding en financiële rapportering van kleine ondernemingen en zeer kleine verenigingen en stichtingen gedetailleerd onderzocht en geïllustreerd. Het betreft hier ondernemingen en entiteiten die niet het dubbel boekhouden moeten toepassen en dus hun boekhouding op een eenvoudige wijze kunnen voeren (genoemd de enkelvoudige boekhouding).

Het boek *Dubbel boekhouden* richt zich tot ondernemingen die een volledige boekhouding moeten voeren en een jaarrekening moeten opmaken volgens de wettelijk opgelegde modellen. *Dubbel boekhouden* start met een kort wettelijk overzicht, om daarna de algemeen aanvaarde accountingprincipes te bespreken. Veel aandacht wordt geschonken aan de logische samenhang tussen balans, resultatenrekening en resultaatverwerking. Ook de boekhoudtechniek komt aan bod, zodat de lezer met deze basisbeginselen inzicht krijgt in de boekhouding en de opmaak van de jaarrekening.

In dit boek worden ook de meest voorkomende transacties van een onderneming besproken en vertaald naar boekhoudkundige termen in de vereiste journaalposten. Zo komen onder meer aan bod: de aankoopcyclus, de verkoopcyclus, de innings- en betalingscyclus, de personeelscyclus, de investeringscyclus, de financieringscyclus en de afsluiting van de boekhouding op jaareinde. Bij de afsluiting worden alle mogelijke inventarisverrichtingen uitgebreid behandeld. De bedoeling is dat de lezer van dit boek zelfstandig een boekhouding kan voeren en de jaarrekening kan opstellen. Een uitbreiding naar een maandelijkse afsluiting komt eveneens aan bod. Dit boek wordt aanzien als een inleiding op het boek *Vennootschapsboekhouding* en vertrekt van de terminologie en schema's vervat in de artikelen III.82 tot III.95 WER, het Wetboek van vennootschappen en verenigingen, het uitvoeringsbesluit op de jaarrekening en de Belgische btw-aangifte. Alle transacties worden ruim geïllustreerd met voorbeelden.

Het handboek *Vennootschapsboekhouden* omvat de gedetailleerde studie van elk van de rubrieken voorzien in de jaarrekening van de onderneming. Zowel waarderingsregels, betekenis van de transacties als boekhoudkundige verwerking verbonden aan een rubriek worden grondig behandeld en uitvoerig geïllustreerd.

Het handboek *IFRS* behandelt de IFRS-standaarden op een gedetailleerde wijze en de in het XBRL-schema voorkomende rubrieken worden besproken. Daarbij worden er IFRS-toepassingen gegeven die overeenstemmen met de toepassingen die in boek 4 behandeld worden. Daardoor blijkt op een duidelijke wijze het verschil tussen het Belgische boekhoudrecht en de toepassing van de IFRS.

Het handboek *Consolidatie* sluit de reeks af via een grondige analyse van de geconsolideerde jaarrekening van zowel beursgenoteerde als niet-beursgenoteerde ondernemingen in België. Zowel de eisen vervat in de verplichting om te consolideren, de techniek van het consolideren, als de rubrieken van de geconsolideerde jaarrekening – voor zover verschillend van de individuele jaarrekening – worden uitvoerig behandeld.

De auteurs
2020

Inleiding

Financiële rapportering volgens het dubbel boekhouden vereist een minimum aan technische kennis. De registratie van ondernemingsgebeurtenissen gebeurt via een aantal technische regels, via rekeningen, via journaalposten, via boeken, om tot de jaarrekening te komen.

Dit boek beoogt deze technische aspecten van het boekhouden te bestuderen en te illustreren.

Voor de illustratie maken we gebruik van de verwerkingscycli binnen een handelsonderneming, zijnde:

- aankoopcyclus;
- verkoopcyclus;
- betalings- en inningscyclus;
- personeelscyclus;
- investeringscyclus;
- financieringscyclus;
- afsluiting;
- opmaak van de jaarrekening;
- tussentijdse resultaatbepaling;
- btw-aangifte.

Na de studie van dit boek moet de lezer in staat zijn om zelfstandig de boekhouding te voeren en de jaarrekening op te maken, gebaseerd op de meest voorkomende transacties in de levensloop van een onderneming. Ten behoeve van docenten en lectoren uit het universitair en hoger onderwijs werden oefeningen uitgewerkt, die achteraan in het boek vermeld staan.

Tot slot willen de auteurs de vele docenten bedanken die feedback over dit werk gaven. Hierbij denken we aan Bart Claessens (Syntra AB-campus Kempen), Carine Coppens, Ria Galle en Greta Decrem (Hogeschool Gent, Campus Mercator en Campus Aalst), Carla Hons (UCLL), Carine Patfoort (Arteveldehogeschool), Fabienne Moeyaert (Vives).

Ten slotte willen we nog de medelesgevers aan Universiteit Gent bedanken, met name Elke Minnaert, Machteld Hebbrecht, Eva Blondeel, Laura Claeys, Els De Wielemaker, Dave Goyvaerts, Ann Maes, Delphine François en Prof. dr. Evelien Opdecam, voor hun constructieve commentaren en de vele didactische tips.

Feedback van de gebruikers ontvangen we graag op Accounting@UGent.be.

Em. prof. dr. Erik De Lembre
Prof. dr. Patricia Everaert
Prof. dr. Jan Verhoeve

Vakgroep Accountancy, Bedrijfsfinanciering en Fiscaliteit
Faculteit Economie en Bedrijfskunde
Universiteit Gent

Inhoud

HOOFDSTUK 1		
ACHTERGROND EN WETTELIJK KADER.....		1
1	WAT IS BOEKHOUDEN?.....	2
2	EEN KORT GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT	3
3	WIE ZIJN DE INFORMATIEVRAGERS?.....	5
4	DE JAARREKENING, EEN ANTWOORD AAN DE INFORMATIEVRAGERS.....	6
5	WETGEVING ROND DE BOEKHOUDING EN DE JAARREKENING NAAR BELGISCH RECHT.....	8
5.1	Inleiding.....	8
5.2	De onderneming.....	9
5.3	Vennootschappen, verenigingen en stichtingen.....	9
5.4	De boekhoudplichtige onderneming.....	10
5.5	Wettelijke bepaling rond volledige of vereenvoudigde boekhouding.....	11
6	JAARREKENING: VOLLEDIG MODEL OF VERKORT MODEL.....	12
6.1	Criteria	12
6.2	Twee achtereenvolgende boekjaren.....	12
6.3	Startende onderneming	13
6.4	Aanpassing van de criteria voor een boekjaar dat langer of korter duurt dan twaalf maanden.....	13
6.5	Berekening van het jaargemiddelde werknemers.....	14
6.6	Berekening van de omzet.....	14
6.7	Verbonden ondernemingen	15
6.8	Consortium	19

7	JAARREKENING VOLGENS MICROMODEL	20
7.1	Criteria voor het gebruik van het micromodel	20
7.2	Twee achtereenvolgende boekjaren	21
7.3	Startende onderneming	21
7.4	Aanpassing van de criteria voor een boekjaar dat langer of korter duurt dan twaalf maanden	21
7.5	Berekening van het jaargemiddelde werknemers en de omzet	21
7.6	Verbonden ondernemingen	22
8	WETTELIJKE BEPALING ROND DE OPENBAARMAKING VAN DE JAARREKENING VOOR VENNOOTSCHAPPEN	22
9	WETTELIJKE BEPALING ROND BIJZONDERE VENNOOTSCHAPSVORMEN	23
10	SAMENVATTING	24
11	BESLUIT	24
HOOFDSTUK 2		
ALGEMEEN AANVAARDE BOEKHOUDPRINCIPES		
		25
1	INLEIDING	26
2	GRONDSLAGEN	26
2.1	Ondernemingsentiteit	26
2.2	Uitdrukking in geldwaarde	27
2.3	Bestendigheid	28
2.4	Continuïteit	29
3	VASTSTELLEN VAN DE GEBEURTENISSEN	29
3.1	Verantwoordingsstukken	29
3.2	Volledigheid	30
3.3	Niet-compensatie	31
3.4	Toerekening van de kosten en opbrengsten aan de periode (matching-principe)	31
4	VASTSTELLEN VAN DE WAARDE VAN DE GEREgistREERDE GEBEURTENISSEN 32	
4.1	Principe van de individuele waardering	32
4.2	Principe van de voorzichtigheid	33
4.3	Principe van de objectiviteit	33
4.4	Principe van de relevantie	34
5	REGELS IN VERBAND MET DE RAPPORTERING	34
5.1	Principe van de periodiciteit	34
5.2	Principe van de vergelijkbaarheid	34
5.3	Principe van het getrouw beeld	35

HOOFDSTUK 3		
	DE BALANSMETHODE, DE START VAN DUBBEL BOEKHOUDEN	37
1	BASISGELIJKHEID ALS FUNDAMENT VAN DUBBEL BOEKHOUDEN	38
2	REGISTRATIE VAN TRANSACTIES VIA DE BALANSMETHODE	38
2.1	Verrichting 1: Oprichting	38
2.2	Verrichting 2: Investeren in gebouw	39
2.3	Verrichting 3: Aankoop grondstoffen	40
2.4	Verrichting 4: Aangaan van een lening.....	40
2.5	Verrichting 5: Aflossen van de leveranciersschuld.....	41
2.6	Verrichting 6: Inbrengverhoging door storting in contanten	42
2.7	Verrichting 7: Inbrengverhoging door omzetting van schuld in inbreng	43
2.8	Verrichting 8: Personeelskost	43
2.9	Verrichting 9: Materiaalverbruik grondstoffen.....	44
2.10	Verrichting 10: Alle afgewerkte producten worden naar de winkel gebracht (aanpassing voorraad gereed product)	45
2.11	Verrichting 11: Alle afgewerkte producten worden verkocht (en de voorraad wordt aangepast)	46
2.12	Verrichting 12: Aankoop handelsgoederen (later te betalen)	48
2.13	Verrichting 13: Verkoop handelsgoederen (later te betalen): opbrengsten.....	49
2.14	Verrichting 14: Verkoop handelsgoederen: aanpassing van de voorraad	50
2.15	Verrichting 15: Afschrijvingen.....	51
2.16	Verrichting 16: Vennootschapsbelastingen op de winst.....	52
2.17	Verrichting 17: Winstverdeling.....	53
2.18	Opmaak van de definitieve jaarrekening.....	54
3	EVALUATIE VAN DE BALANSMETHODE	56
3.1	Nood aan resultatenrekening en resultaatverwerking.....	56
3.2	Nood aan een systeem met een niet-permanente voorraadregistratie.....	57
3.3	Nood aan de boekhoudtechniek.....	58
3.4	Nood aan uniformiteit	58
4	DE BALANS.....	59
4.1	Activa.....	59
4.1.1	Bestendige middelen of vaste activa.....	59
4.1.2	Vlottende middelen of vlottende activa.....	60
4.1.3	Oprichtingskosten	61
4.1.4	Samenvatting van de activa	62
4.2	Passiva	62
4.2.1	Eigen vermogen (niet-opeisbaar vermogen).....	63
4.2.2	Voorzieningen en uitgestelde belastingen (element van het opeisbare vermogen)	64
4.2.3	Schulden (element van het opeisbare vermogen).....	64
4.2.4	Samenvatting	65
4.3	Wettelijk model van de balans	66

4.3.1	Volledig model	68
4.3.2	Verkort model	70
4.3.3	Micromodel	72
5	DE RESULTATENREKENING EN RESULTAATVERWERKING	74
5.1	Algemene voorstelling	74
5.2	Bedrijfswinst of bedrijfsverlies	74
5.3	Winst (verlies) van het boekjaar vóór belastingen	76
5.4	Winst (verlies) van het boekjaar (na belastingen)	76
5.5	Te bestemmen winst (verlies) van het boekjaar	77
5.6	Te bestemmen winst (te bestemmen verlies)	78
5.7	Wettelijk model van de resultatenrekening en resultaatverwerking	78
5.7.1	Volledig model	79
5.7.2	Verkort model	81
5.7.3	Micromodel	82
HOOFDSTUK 4		
DE BOEKHOUDTECHNIEK		83
1	REKENINGEN	84
2	JOURNAAL	87
3	GROOTBOEK	90
4	VOORLOPIGE EN DEFINITIEVE PROEF- EN SALDIBALANS	92
5	REKENINGENSTELSEL: WETTELIJKE BEPALINGEN	96
5.1	Rekeningklassen	96
5.2	Rekeningengroep	96
5.3	Rekening en onderrekening	97
5.4	Rekeningensstelsel gebruikt in dit handboek	97
6	BOEKEN	98
6.1	Wettelijke bepalingen rond de boeken	98
6.2	Vormvoorwaarden in geval van boeken in “ingebonden of ingenaaide registers die de gedrukte vermelding van het aantal pagina’s omvatten”	98
6.3	Papierloze boekhouding (of de erkenning van de computerboekhouding)	98
7	BOEKHOUDSYSTEMEN	99
7.1	Dagelijkse methode	99
7.2	Maandelijks of centralisatiemethode	99
7.3	Techniek van het doorschrijfboekhouden	100
7.4	Geautomatiseerde boekhoudsystemen – Computerboekhouden	100

8	UITGEWERKT VOORBEELD.....	101
9	BESLUIT	110
HOOFDSTUK 5		
	DE ONDERNEMING ALS BTW-PLICHTIGE.....	111
1	INLEIDING	112
2	BELASTING OVER DE TOEGEVOEGDE WAARDE.....	112
3	BELASTINGDRAGER.....	116
4	BELASTINGPLICHTIGEN	116
5	PLAATS VAN LEVERING.....	117
5.1	Levering en verwerving van goederen.....	117
5.2	Levering en verwerving van diensten	118
6	MAATSTAF VAN HEFFING.....	119
7	BTW-TARIEF	119
8	BTW-AANGIFTE.....	119
9	BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING	120
HOOFDSTUK 6		
	DE AANKOOPCYCLUS	123
1	INLEIDING	124
2	ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE VAN DE AANKOPEN	124
3	VERANTWOORDINGSSTUKKEN	125
4	INKOMENDE FACTUUR EN INKOMENDE CREDITNOTA	128
4.1	Inkomende factuur – Handelsgoederen, grondstoffen, hulpstoffen	128
4.2	Inkomende factuur – Bijkomende kosten	129
4.3	Inkomende factuur – Diensten en diverse goederen	130
4.4	Inkomende factuur – Investing in vaste activa.....	133
4.5	Inkomende creditnota – Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen.....	133
4.6	Inkomende creditnota – Diensten en diverse goederen.....	134

5	KORTINGEN.....	134
5.1	Commerciële kortingen, rechtstreeks vermeld op de factuur.....	135
5.2	Commerciële kortingen die achteraf via een creditnota worden verkregen.....	136
5.3	Financiële kortingen.....	136
6	SAMENVATTEND FACTUURSCHEMA.....	137
6.1	Overzicht.....	137
6.2	Voorbeelden	139
7	AANKOPEN EN BIJZONDERE BTW-ASPECTEN	141
7.1	Inkomende factuur – Btw niet of niet volledig aftrekbaar	141
7.2	Werken in onroerende staat	142
7.3	Intracommunautaire verwerving: aankopen uit een EU-land (ander dan België)	144
7.4	Invoer: aankoop uit niet-EU-lidstaat	145
8	AFLOOP VAN DE AANKOOPVERRICHTING: BETALING.....	147
8.1	Betalingen via overschrijving	147
8.2	Betalingen via kas	148
8.3	Betalingen op een andere manier	149
9	VOORSCHOTFACTUREN	149
10	AANKOPEN GEFACTUREERD IN VREEMDE VALUTA	150
11	TE BETALEN WISSELBRIEVEN	152
11.1	Begrip en terminologie	152
11.2	Boekhoudkundige verwerking.....	155
12	TECHNISCHE VERWERKING VAN DE AANKOPEN	156
12.1	Inleiding en probleemstelling	156
12.2	Aankoopboek	156
12.3	Financieel dagboek.....	159
12.4	Subgrootboek leveranciers	159
12.5	Saldistaat leveranciers	160
12.6	Samenvatting.....	160
12.7	Geautomatiseerde verwerking van de aankopen.....	160
13	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING	160
14	UITGEWERKT VOORBEELD.....	163
15	SAMENVATTING AANKOOPCYCLUS	164
15.1	Overzicht van de verrichtingen	164
15.2	Gebruikte rekeningen.....	166
15.3	Rekeningenschema's	166

HOOFDSTUK 7		
	DE VERKOOPCYCLUS	169
1	INLEIDING	170
2	ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE VAN DE VERKOPEN	170
3	VERANTWOORDINGSSTUKKEN	171
4	UITGAANDE FACTUUR EN UITGAANDE CREDITNOTA	174
4.1	Uitgaande verkoopfactuur	174
4.2	Uitgaande creditnota	175
4.3	Aankoopfactuur voor kosten van verkoop gepresteerd door derden	175
4.4	Overige bedrijfsopbrengsten	176
5	KORTINGEN.....	176
5.1	Commerciële kortingen rechtstreeks vermeld op de factuur.....	176
5.2	Commerciële kortingen achteraf via een creditnota toegekend.....	177
5.3	Financiële kortingen.....	177
6	FACTUURSCHEMA.....	178
6.1	Overzicht.....	178
6.2	Voorbeelden	180
7	VERKOPEN EN BIJZONDERE BTW-ASPECTEN	181
7.1	Levering van werken in onroerende staat	181
7.2	Intracommunautaire leveringen: verkopen aan klanten in EU-lidstaten, andere dan België	181
7.3	Uitvoer: verkopen aan klanten buiten de EU-lidstaten	182
8	AFLOOP VAN DE VERKOOPVERRICHTING: ONTVANGST	182
8.1	Ontvangsten in kas	182
8.2	Ontvangsten via overschrijvingen	183
8.3	Ontvangsten op een andere manier	183
9	VOORSCHOTFACTUUR.....	184
10	VERKOPEN GEFACTUREERD IN VREEMDE VALUTA	185
11	TE INNEN WISSELBRIEVEN	186
12	TECHNISCHE VERWERKING VAN DE VERKOPEN	187
12.1	Inleiding.....	187
12.2	Hulpdagboek verkopen (Verkoopboek)	187
12.3	Financieel dagboek.....	190
12.4	Subgrootboek klanten	191

12.5	Saldistaat klanten	192
12.6	Samenvatting	192
12.7	Geautomatiseerde verwerking van de verkopen	192
13	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING	193
14	UITGEWERKT VOORBEELD.....	195
15	SAMENVATTING VERKOOPCYCLUS	197
15.1	Overzicht van de verrichtingen	197
15.2	Gebruikte rekeningen.....	199
15.3	Rekeningenschema's	200
HOOFDSTUK 8		
DE BETALINGS- EN INNINGSCYCLUS		
		203
1	INLEIDING	204
2	VERRICHTINGEN IN CONTANTEN	204
2.1	Ontvangsten geregistreerd via kasregisters of kassen	205
2.2	Financiële korting verstrekt aan klanten	207
2.3	Andere ontvangsten.....	207
2.4	Verrichtingen in contanten: uitgaven.....	208
2.5	Financiële korting verkregen van leveranciers	209
3	OVERDRACHTEN TUSSEN KAS EN BANK	209
3.1	Overdracht van kas naar bank	209
3.2	Overdracht van bank naar kas	211
4	GIRAAL VERKEER: KREDIETINSTELLINGEN	211
4.1	Stortingen van klanten op de rekening van de onderneming.....	212
4.2	Bankcheques door de klant uitgeschreven ten gunste van de onderneming.....	212
4.3	Overschrijvingen ten gunste van leveranciers	213
4.4	Uitgeschreven cheques ten gunste van leveranciers.....	213
4.4.1	Verzamelstaat uitgeschreven cheques	214
4.4.2	Boeking van het dagafschrift.....	214
4.5	Verrichtingen tussen financiële instellingen onderling	215
4.6	Verrichtingen tussen financiële instellingen en de kas	216
5	BETAALKAARTEN	216
5.1	Ontvangsten van klanten via betaalkaarten	216
5.2	Betalingen aan leveranciers via betaalkaarten	217
6	KREDIETKAARTEN (MASTERCARD, AMERICAN EXPRESS, VISA, ...)	217
6.1	Boeking bij de kaarthouder.....	218
6.2	Boeking bij de begunstigde	219

7	AFHANDELEN VAN VORDERINGEN EN SCHULDEN IN VREEMD GELD	219
8	WISSELBRIEVEN.....	221
8.1	Inning van een “Te innen wisselbrief”	221
8.2	Betaling van een “Te betalen wisselbrief”	221
9	TECHNISCHE VERWERKING VAN DE FINANCIËLE VERRICHTINGEN	222
9.1	Kasboek.....	222
9.2	Boek van de kredietinstellingen.....	224
9.3	Subgrootboek klanten en leveranciers	226
10	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING	228
11	UITGEWERKT VOORBEELD.....	231
12	SAMENVATTING.....	235
HOOFDSTUK 9		
DE PERSONEELSCYCLUS		
		239
1	ALGEMENE BEGRIPPEN.....	240
1.1	Relatie tot de werknemer	240
1.2	Relatie tot de RSZ	241
1.3	Relatie tot de Administratie der Directe Belastingen.....	244
1.4	Relatie tot andere instanties.....	244
2	BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING	244
2.1	Berekening bezoldigingen	244
2.2	Voorschotten op bezoldigingen personeel	246
2.3	Bezoldigingen van bestuurders en zaakvoerders.....	247
2.3.1	Vennootschap.....	247
2.3.2	Handelaar-natuurlijke persoon.....	248
2.4	Beslaglegging op bezoldigingen.....	249
3	PERSONEELSADMINISTRATIE DOOR DE ONDERNEMING ZELF.....	250
4	PERSONEELSADMINISTRATIE WANNEER DE ONDERNEMING EEN BEROEP DOET OP EEN ERKEND SOCIAAL SECRETARIAAT	252
4.1	Wat is een sociaal secretariaat?	252
4.2	Erkenning	252
4.3	Rechten.....	253
4.4	Relatie onderneming – erkend sociaal secretariaat.....	253
4.5	Waarvoor is de aangesloten werkgever verantwoordelijk?.....	254
4.6	Boekhoudkundige verwerking.....	254

5	VAKANTIEGELD.....	257
5.1	Principe.....	257
5.2	Boekhoudkundige verwerking bij personeelsadministratie door de onderneming zelf.....	257
5.2.1	Boekjaar 20N0.....	257
5.2.2	Boekjaar 20N1.....	258
5.3	Boekhoudkundige verwerking bij personeelsadministratie door sociaal secretariaat.....	259
5.3.1	Boekjaar N0.....	259
5.3.2	Boekjaar N1.....	260
6	TECHNISCHE VERWERKING VAN DE PERSONEELSVERRICHTINGEN.....	262
7	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING.....	262
8	UITGEWERKT VOORBEELD.....	265
HOOFDSTUK 10		
DE INVESTERINGSCYCLUS.....		267
1	INLEIDING.....	268
2	INKOMENDE FACTUUR – INVESTERING IN VASTE ACTIVA.....	268
3	AFSCHRIJVINGEN EN WAARDEVERMINDERINGEN.....	269
3.1	Afschrijvingen.....	269
3.2	Waardeverminderingen.....	272
4	REALISATIE VAN VASTE ACTIVA.....	272
4.1	Realisatie met verlies.....	272
4.2	Realisatie met winst.....	274
5	BTW-ASPECTEN.....	274
6	TECHNISCHE VERWERKING M.B.T. VASTE ACTIVA.....	275
7	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING.....	276
8	UITGEWERKT VOORBEELD.....	278
HOOFDSTUK 11		
DE FINANCIERINGSCYCLUS.....		283
1	EIGEN VERMOGEN.....	284
1.1	Inbreng door storting in contanten.....	284
1.2	Inbrengvorming door inbreng in natura.....	285
1.3	Wijzigingen in de inbreng.....	286

2	SCHULDEN OP MEER DAN ÉÉN JAAR.....	286
2.1	Betekenis	286
2.2	Aflossingstabel: gelijke aflossing.....	286
3	SCHULDEN OP TEN HOOGSTE ÉÉN JAAR.....	293
3.1	Ontvangen leverancierskrediet	293
3.2	Incasso van wissels.....	293
3.3	Bank, voorschotten in R/C	293
4	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING	296
5	UITGEWERKT VOORBEELD.....	299
6	INTEGRATIEVOORBEELD	300
HOOFDSTUK 12		
DE JAARLIJKSE AFSLUITING EN OPMAAK VAN DE JAARREKENING		
		307
1	INLEIDING	308
2	DE VOORLOPIGE PROEF- EN SALDIBALANS.....	308
3	INVENTARISVERRICHTINGEN IN VERBAND MET AANKOPEN EN VERKOPEN	309
3.1	Ontvangen goederen of diensten waarvoor de onderneming nog geen factuur heeft ontvangen	309
3.2	Nog te ontvangen creditnota's	311
3.3	Verkochte goederen waarvoor nog geen factuur is opgemaakt.....	313
3.4	Nog op te maken creditnota's	314
4	INVENTARISVERRICHTINGEN IN VERBAND MET VOORRADEN.....	316
4.1	In handelsondernemingen	316
4.1.1	Voorraadwijzigingen handelsgoederen.....	316
4.1.2	Waardeverminderingen handelsgoederen	318
4.2	In productieondernemingen	319
4.2.1	Aangekochte voorraden	319
4.2.2	Geproduceerde voorraden.....	320
5	UITSTEL- EN ANTICIPATIEPOSTEN.....	323
5.1	Algemeen	323
5.2	Uitstelposten.....	323
5.2.1	Over te dragen kosten	323
5.2.2	Over te dragen opbrengsten	324

5.3	Anticipatieposten.....	326
5.3.1	Toe te rekenen kosten.....	326
5.3.2	Verkregen opbrengsten	328
6	INVENTARISVERRICHTINGEN IN VERBAND MET VORDERINGEN EN SCHULDEN.....	331
6.1	Problematiek van de waardering in vreemde valuta.....	331
6.1.1	Ontstaan.....	331
6.1.2	Inning of betaling	331
6.1.3	Inventaris	331
6.2	Twijfelachtige vorderingen en waardeverminderingen.....	341
6.2.1	Dubieuze vorderingen.....	341
6.2.2	Afwikkeling	343
6.3	Schulden.....	348
6.4	Btw.....	348
7	INVENTARISVERRICHTINGEN IN VERBAND MET VASTE ACTIVA.....	350
7.1	Afschrijvingen.....	350
7.2	Waardeverminderingen	351
8	VOORBEELDEN VAN INVENTARISVERRICHTINGEN.....	352
9	VOORSTELLING IN DE JAARREKENING	356
10	VENNOOTSCHAPSBELASTINGEN.....	359
10.1	Bepaling van de fiscale winst.....	359
10.2	Boekhoudkundige verwerking van de voorafbetaling.....	359
10.3	Boekhoudkundige verwerking van de vennootschapsbelasting op einde boekjaar	360
11	PROEF- EN SALDIBALANS VÓÓR RESULTAATVERWERKING	361
12	RESULTAATBEPALING EN RESULTAATVERWERKING.....	364
12.1	Extracomptabele berekening van de te bestemmen winst (verlies).....	364
12.2	Bestemming van het resultaat: de rekeningengroep “14 Overgedragen winst (verlies)” heeft geen beginsaldo	367
12.3	Bestemming van het resultaat: de rekeningengroep “14 Overgedragen winst (verlies)” heeft een beginsaldo	371
13	OPMAAK VAN DE JAARREKENING.....	377
14	UITGEWERKT VOORBEELD.....	378

HOOFDSTUK 13		
DE MAANDELIJKSE AFSLUITING		391
1	INLEIDING	392
2	VERKOPEN	392
2.1	Algemeen	392
2.2	Commerciële kortingen wegens afname van grote hoeveelheden	393
3	AANKOPEN	396
4	VOORRAADWIJZIGINGEN HANDELSGOEDEREN.....	399
5	DIENSTEN EN DIVERSE GOEDEREN.....	399
5.1	Het maandelijks ten laste nemen van over te dragen kosten	399
5.2	Het maandelijks ten laste nemen van toe te rekenen kosten	403
6	PERSONEELSKOSTEN	409
6.1	Personeelsadministratie door de onderneming zelf.....	409
6.2	Personeelsadministratie door een erkend sociaal secretariaat	410
6.3	Vakantiegeld	411
6.4	Eindejaarspremie	412
7	AFSCHRIJVINGEN	412
8	WAARDEVERMINDERINGEN OP VORDERINGEN.....	415
9	ANDERE BEDRIJFSKOSTEN	417
10	FINANCIËLE KOSTEN.....	417
10.1	Betaling van de rente na vervallen termijn	417
10.2	Betaling van de rente bij aanvang van de termijn.....	421
11	BESLUIT	423
12	UITGEWERKT VOORBEELD.....	424
HOOFDSTUK 14		
DE BTW-AANGIFTE.....		431
1	BELASTING OVER DE TOEGEVOEGDE WAARDE.....	432
2	MAATSTAF VAN HEFFING.....	432
3	BTW-TARIEF	433

4	BELASTINGPLICHTIGE.....	433
5	BELASTBARE HANDELINGEN.....	433
6	INVOER EN UITVOER	434
7	INTRACOMMUNAUTAIRE VERWERVING EN LEVERING.....	434
8	VAN BTW VRIJGESTELDE HANDELINGEN	436
9	GEMENGD BELASTINGPLICHTIGE.....	436
10	NIET-AFTREKBARE BTW	436
11	WERK IN ONROERENDE STAAT – BTW VERLEGD.....	437
12	ADMINISTRATIEVE VERPLICHTINGEN.....	437
12.1	Aanvraag van btw-nummer	437
12.2	Periodiek indienen van de btw-aangifte en betaling van het saldo.....	438
12.3	Teruggave van het saldo van de btw-aangifte	439
12.4	Jaarlijkse klantenlisting en kwartaal intracommunautaire listing.....	439
12.5	Verplichte elektronische indiening.....	440
12.6	Factureringsverplichting.....	442
13	DE BTW-AANGIFTE IN DETAIL	443
13.1	Kader I: Algemene inlichtingen	443
13.2	Kader II: Uitgaande handelingen.....	444
13.2.1	Inhoud van de roosters	444
13.2.2	Boekhoudkundige verwerking.....	448
13.3	Kader III: Inkomende handelingen	449
13.3.1	Inhoud van de roosters	449
13.3.2	Boekhoudkundige verwerking.....	452
13.4	Kader IV: Verschuldigde btw	453
13.4.1	Inhoud van de roosters	453
13.4.2	Boekhoudkundige verwerking.....	455
13.5	Kader V: Aftrekbare btw	457
13.5.1	Inhoud van de roosters	457
13.5.2	Boekhoudkundige verwerking.....	458
13.6	Kader VI: Saldo.....	459
13.6.1	Inhoud van de roosters	459
13.6.2	Boekhoudkundige verwerking.....	460
13.7	Kader VII: Voorschot	460
13.8	Kader VIII: Nihil klantenlisting.....	461
13.9	Kader IX: Datum en handtekening	461
13.10	De eindafrekening	463

13.10.1	Berekening.....	463
13.10.2	Boekhoudkundige verwerking.....	463
13.11	Alternatief voor de boekhoudkundige verwerking met wachtrekeningen	464
14	BIBLIOGRAFIE	467
OEFENINGEN		469
	Oefeningen bij hoofdstuk 3: De balansmethode, de start van dubbel boekhouden.....	471
	Oefeningen bij hoofdstuk 4: De boekhoudtechniek.....	487
	Oefeningen bij hoofdstuk 6: De aankoopcyclus.....	497
	Oefeningen bij hoofdstuk 7: De verkoopcyclus.....	511
	Oefeningen bij hoofdstuk 8: De betalings- en inningscyclus	519
	Oefeningen bij hoofdstuk 9: De personeelscyclus	533
	Oefeningen bij hoofdstuk 10: De investeringscyclus.....	549
	Oefeningen bij hoofdstuk 11: De financieringscyclus	559
	Oefeningen bij hoofdstuk 12: De jaarlijkse afsluiting en opmaak van de jaarrekening.....	567
	Oefeningen bij hoofdstuk 13: De maandelijkse afsluiting	605
	Oefeningen bij hoofdstuk 14: De btw-aangifte.....	625
	Integratieoefeningen	631
BIJLAGEN		
	Bijlage 1. De jaarrekening volgens het volledig model.....	655
	Bijlage 2. De jaarrekening volgens het verkort model.....	665
	Bijlage 3. De jaarrekening volgens het micromodel	675
	Bijlage 4. De btw-aangifte.....	685

